

Annorlunda biotoper i Idkerberget

Irene Andersson

Verksamheten vid Idkerbergets gruva lades ned 1977. Den var på sin tid Sveriges djupaste. Schakten gick nästan en kilometer ner under markytan, och det satte tydliga spår i byns omgivning. Stora mängder av krossade stenmassor - varp - deponerades i byns omgivning. Från anrikningsverket sköljdes det finkrossade restmaterialet ut i en sligddamm, som numera växer igen med gråal och många olika videarter.

För mig som i första hand är svampintresserad, har sligddammen och varphögarna blivit spännande inventeringsobjekt.

"Gamla gråbergsvarpen" norr om gruvlavarna innehåller inte mindre än tre olika arter av jordstjärnor: fransad jordstjärna, *Geastrum frmbriatum*, fyrfikig jordstjärna, *G. quadrifrdum* och dvärgjordstjärna, *G. minimum*.

I andra delar av gruvområdet har jag funnit ett par roliga skålsvampar: svart skålmurkla, *Helvella corium* och pokalmurkla, *H. acetabulum*. Delar av bangården och sligddammen har rikliga förekomster av sandskål, *Geopora arenicola*.

På sligddammen trivs flera ovanliga arter: dvärgäggsvamp, *Bovista limosa*, kopparäggsvamp, *B. tomentosa*, bittersöt tråding, *Inocybe dulcamara* och den sällsynta *I. vulpinella*.

Efter nedläggningen av gruvan hade Borlänge kommun köpt in hela gruvområdet, och i mitten på 1980-talet började man fundera över vad man skulle göra av det. Varphögarna visade sig ha ett ekonomiskt intresse som fyllnadsmaterial till vägbyggen och annat. Samtidigt hade det dykt upp ett behov av att deponera bioslam från Kvarnsvedens pappersbruk. Slammet hade en tid transporterats till Fågelmýratippen, där det inkräktade på dyrbart utrymme. Att använda bioslammet till att skapa gröna ytor på gamla gruvområden var en ide som visserligen mottogs med stor skepsis av Idkerbergsborna men ändå accepterades. Det skulle bli intressant att följa utvecklingen av en helt ny sorts biotop.

Den som har varit i närheten av pappersbrukets avloppsreningsverk, vet hur det kan stinka av bioslammet, och det fick vi också känna av i Idkerberget de första månaderna. Man inledde med att schakta av en 10 meter hög vall av varpen och sedan täcka den frilagda ytan med ett lager av bioslam, ungefär en halvmeter högt. Ovanpå det lades ett decimetertjockt täcke av finmalen bark för att få bort lukten. Så småningom sprutade man också på gräsfrö.

Den första sommaren blev torr, så växtligheten kom inte igång riktigt. Vi hittade snövit bläcksvamp, *Coprinus niveus*, längs kanterna där bioslammet låg burt. Efter några lätta sommarregn upptäckte vi rekordstora plasmodier

av trollsmör, *Fuligo septica*. De största mätte ca 25X50 cm. Så stora exemplar kunde förstås inte utvecklas normalt, utan kollapsade till tunna skinn.

Året därpå kom grönskan igång på allvar. Det var då bolmörten visade sig. På just den platsen hade det tidigare legat en gård, och troligen hade schaktningarna frilagt frön från 1930-talet eller ännu tidigare.

Nästa år fanns bolmörten fortfarande kvar, och dessutom upptäcktes hjärtstilla, som stod och försökte kamouflera sig bland nässlorna. Det året fanns också ståtliga bestånd av skräppor, bl a tomtskräppa, gårdsskräppa och något som såg ut som ett mellanting mellan dem.

Efter ytterligare ett år letade vi förgäves efter bolmört och hjärtstilla, men hittade istället vejde! Den var inte svår att känna igen, med det kandelaberliknande växtsättet och de hängande, droppformade, platta fröna. Vejden fanns kvar i ett rätt stort bestånd 1992. Hösten 1993 syntes bara några sterila bladrossetter!

Jag följer bioslambiotopen med spänning. Speciellt intressant ska det bli att se hur lång tid det tar innan man märker att kvävet och fosfor har förbrukats, och vilken flora bioslammet kommer att ha då.

Vejde, Isatis tinctoria, påträffades för första gången i Dalarna på Idkerbergets bioslammassor.